



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Imago Primi Saecvli Societatis Iesv

Bolland, Johannes

Antverpiae, 1640

Capvt Quartvm. Propagatio Societatis per Europam.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97844](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97844)

*Ignatij de
Societatis
progressi-
bus prædi-
ctio.
Ex scriptis
P. Oliverij
Manarej.*

minum Iapones complexam : vnam item in Africâ (ita tum censeba-
tur) Æthiopiam : Brasiliam in Americâ postremam. Quibus quid ad-
ditura esset dies , nec Ignatium diuina bonitas , nec suos Ignatius celare
voluit : quodam enim in morbo , cum moriturus timeretur , rogantes
illos differret suum in caelos discessum ; verendum enim , ne orbata pa-
rente nondum roborata familia concideret ; bono animo esse iussit : Deo
Societatem , non Ignatio niti . illius fauore , quos videret orbis , in eum
diem progressus fecisse , maiores tamen in posterum facturam : ventura
tum tempora , cum ad instar corporum incrementum iam facto solidare-
tur in se , atque ita molis suæ compages disciplinâ constringeret , vt , quæ
labris solet esse principium , ad stabilitatem faceret magnitudô . Rara fe-
licitas , sed cuius Ignatius non modò vates , verum etiam secundum
Deum auctor est . Dum speranda nobis bona prædixit , quid sibi debe-
retur indicauit . ab eo enim ortum Societas , ab eo , præter perpetuum
patrocinium , auferendi sui que conseruandi vias ac rationes habet .
Quamobrem , ô Parens optime , ô eximie Ordinis tui , quin & Christia-
ni propagator Imperij , quas tibi grates filij tui , quas orbis referet vni-
uersus ? tu fecundam hanc vitem , quæ modò ab Ortum ad Occasum pal-
mites explicuit , plantasti : tuis , dum viueres , vigiliis ; dum caelos adisti ,
meritis excreuit . Tu domus huius Deo dilectæ architectus es : tuum
opus primi lapides , tua totius ædificij forma . Vt ruinam ne timeat ,
fundamenta Christo auspice solidasti : vt tutò assurgat , Regulas tuas
velut amussim reliquisti . Ex te fons ille scaturiit , qui , vt in fluuium ma-
gnum excreferet , allapsos quidem torrentes excepit ; sed aquas in origine
haustas per fordida terrarum , per amarus Oceani vortices voluit hæc-
tenus incorruptas . Tuis auspiciis collectus , tuis etiamnum consilijs regi-
tur hic exercitus : futurus victor , dum ordines in quos discretus , dum
relictorum à te armorum vsûm , dum præcepta pugnandi , dum muni-
tiones suas , hoc est tuas Constitutiones , seruabit . Adsis nunc , ô bone ,
& tuis , vt facis , propitius , quem sperasti , quem spondidisti , quem è calo
curasti , profectum intuere .

CAPVT QVARTVM.

Propagatio Societatis per Europam.

*Societatis
in Italiâ
ortus &
incremen-
tum.*

EVropa non terrarum amplitudine , sed incolarum præstantiâ nobi-
lissima mundi pars , vt Societatem protulit , ita pluribus locis re-
cepit . Natalis terra Italia fuit , vbi Roma Religiosorum Ordinum pa-
rens . Nec vsquam felicius , quam in patrio solo adoleuit . in Vrbe tribus
sub Ignatio sedibus constituta , nunc vndenas numerat . Agnosceres hæc
radicem , ad quam frequentes furculi pullulant . agnosceres caput , vbi
colligitur , & maximè sese exserit sensuum vis . Inde per nobilissimas Ita-
liæ ciuitates dispersa est . Plerisque sui specimen dederant primi Pares
iam tum , cum nondum Religiosis accenserentur . E nosocomijs ad
pulpita prodeuntes , ostenderant non minus sibi esse ad sanandos animos
industriæ , quam ad subleuandas corporum ægrotudines charitatis . Ad
famam

famam sic partam ubi faustus de confirmatâ Societate nuntius accessit, quasi si salutis alienæ studium iis urbibus, vnde discesserant, sui reditus obsidem reliquissent, publicis votis reuocati sunt. Oblata vitæ subsidia, oblata tot ad commorandum sedes, quot incolendis adultior Societas vix suffecit. Posterius, quorum in locum veniebant, horum sibi partes subeundas rati, non cessarunt eorundem commodis populorum perpetuo conatu inferuire, & relictum sibi nomen per ea conferuare ministeria, per quæ fuerat acquisitum. Auctus cum fructu fauor, & quâ maxime creuimus, Principum Ecclesiæ beneuolentia: ad quam tantus nunc à Barberinis cumulus accessit, quantum vti expectare modestia non sinebat, ita fatis agnoscere prohibet magnitudo. Si quid id est, ut illorum apud nos aternet nomen, ipso sæculorum decursu monebimur. Gracitudo, quam obliterare solet, renouabit vetustas: fato quodam Societatis felici, cum ea per quæ subsistit, Romanis Pontificibus accepta referat omnia, per quæ ornatur, eorum nepotibus debeat quàm plurima. Sic inter Urbis Romanæ decora sunt, quæ Farnesij & Lodouisij cum pietatis in Deum, tum suæ aduersum nos voluntatis augustissima monumenta reliquere. Boncompagni, Aldobrandini, Burgesij, alijque Pontificibus agnati, quàm meritis suis, & illorum fauore magni, tam nominis nostri studiosi fuere. Quid de Borromæis dicam? illud Italiae decus D. Carolus (cui ut aliquid ad sanctitatem, quâ mundo venerabilis est, Societas contulerit, multò tamen plus debere sibi gloriæ ducit) præter donatam Aronenfî Tirocinio domum, tria condidit dotauitque Collegia, Mediolani vnum, per Heluetiam duo: futura, ut putabat, non tam suæ munificentiae testimonia, quàm Religionis per eas oras firmamenta. Pari suos præsidio reliqui per Alpes Principes muniuere: utque Italiae claustra ingruentibus ex vicino hæresibus imperuia facerent, Collegia montibus suis velut arces imposuere. Vicinæ insulæ non minus nostri cupidae. Sicilia simul ac nouit, expetiuit. Sardinia cum æquè vitis atque venenatis herbis scateret, hinc antidotum petiit. Sic Corsicam, sic Melitam ingressi sumus. Cretam etiam cum Venetorum, quibus paret, tum Romani Pontificis voluntate inhabitauimus; sed acerbis, quem Venetiis tulimus, casus eò quoque deuenit.

*Principes
Ecclesiæ
Societati
beneuoli.*

*Glusianus in
eius Vicâ.*

*Societatis
in maris
Mediterraneæ
insulas.*

*in Lusitaniam
ingressus.*

Post Italiam prima nos Lusitania excepit. Venerant eò Franciscus Xauerius & Simon Rodericius, in alterum Orbem Dei nomen, & Societatem, portaturi. Dum Olisipone idoneam ad nauigandum tempestatem expectant, & quid Indis esset sperandum, in Lusitanis docent; ita se probarunt, ut quibus operam ad tempus commodabant, illi propriam sibi fieri ac stabilem vellent. Rogant Regem (erat is Ioannes tertius, quo nemo nascentem hunc Ordinem vel benignius excepit, vel fouit studiosius) suorum non minorem, quàm barbarorum curam habeat: omni studio conquirendos tales viros; non de manibus, cum haberentur, amittendos: Indis & sine damno & largius prospectum iri, si pluribus (quod virtutis exemplo facturi erant) sibi aggregatis, numerosas eò colonias aut mitterent, aut, si videretur, ipsi deinde ducerent. Quasi iam tum multi essent, diuidi placuit. Simon remanere iussus, Xauerius in Indias pergere, vnus tot regionibus par. Hic vltimum sui monumentum

tum diuinus ille vir, hîc suprema virtutum vestigia in Europâ reliquit. Dubites, beatiorémne Lusitaniam dicas cum illum accepit, an cum dimisit. Non potuit certè de iacturâ queri, quæ tam multis lucro fuit. Submissa mox in abeuntis locum noua supplementa: quibus quàm regia benignitas commodam, tam difficilem decessor prouinciam faciebat. Sed vt acres essent, Simonis exemplis & cohortatione, & suo potissimum nomine incitabantur. Apostolos vulgus vocabat. quæ appellatio, quoniam virtute sustentata est, posteris etiam reclamantibus adhæsit. In Indias incertum, an inde transierit, an nouis meritis parta. Gauderat Rex, Regi quæ virtutibus similis Regina, cum suo iudicio populi sensum conuenire. Secundis de Societate rumoribus, tamquam benevolentia suæ fructibus, exultabant. Nec minima pars in regiam deriuabatur. Epheborum curam sub suum statim introitum Xauerius & Simon susceperant; mox omnis ferè aula quoad animæ res se dirigendam Patribus tradidit. Ne se ipsi, & quod habebant charissimum pignus Reges committerent, euincere religiosa modestia non potuit. Sebastianus suorum spes & delicia, è Societate magistrum habuit. virtutes, quibus æternitatem merebatur, à P. Ludouico Consaluio sunt exultæ. Vtinam illis frui diutiùs Lusitaniæ licuisset! sed Religionis studium, ob quod viuere debebat, animosissimo iuueni gloriosam quidem, at infelicem, in Africano bello mortem properauit. Quo casu quamuis præcipuum Societas columen amisit; non tamen per sua se perennia studia, & salubres in commune labores, destitit dilatare. Ciuitates, quæ Regum vel exemplo, vel voluntate, Collegia nondum admiserant, suis deinde commodis ductæ petiere. Conimbricensè vti in vniuersâ Societate primum, ita diu præcipuum fuit.

Socij in Lusitaniâ Apostoli appellantur.

P. Consaluius Regi Sebastiano instituendo operam dat.

Araosius & Faber in Hispaniam mittuntur.

Lainius & Salmiron Societati æstimationem pariunt in Conc. Tridenti.

Franciscus Borgia in Societatem adscribitur.

Orbem complexus Ignatius, non poterat Hispaniæ patriæ suæ deesse. Misit eò Antonium Araosium propinquum suum, virum & pro gentis ingenio feruentem, & aliis naturæ virtutumque dotibus insigniter ornatum. Secutus mox cum Orisio Cæsaris Legato Petrus Faber. Poterat in illo videri Ignatius ad suos rediisse: adeò Patrem primogenitus filius referebat. Nulli tamen magis, si Araosio credimus, quàm Lainius & Salmiron, dum Tridenti aliud agunt, Societatem in Hispaniis promouère. Reduces ab illo Concilio Antistites susceperunt benignissimè matrem, cuius adeò præstantem in filiis indolem agnouerant. Placebat coniunctum cum virtutum actionibus doctrinarum studium: placebat accommodata ad præsentis Ecclesiæ necessitates Instituti forma. quæ in viuis illis imaginibus repræsentata, multos etiam aliarum nationum Præfules in sui amorem pertraxit. In Galliam Guilielmus à Prato Claromontanus Antistes, in Poloniam Stanislaus Hosius Cardinalis, Gerardus Hamericourtius Bertiniensis Abbas in Belgium, instituendorum Collegiorum voluntatem detulere. Adeò iam tum, vel communi cum ceteris familiis, vel propriâ Societati forte, quod singuli facerent, cœpit in vniuersum corpus redundare. Sed pluribus fulciendus adminiculis tener hic Ordo, pluribus illustrandus luminibus erat. Accessit Franciscus Borgia; à cuius nobilitate splendorem, auctoritate firmitudinem, administratione incrementum accepit. Priusquam in eam se daret,

daret, in vrbe suâ Gandiâ disciplinarum Vniuersitatem ritè excitat, quæ omnium prima nostrorum administrationi & potestati subfuit. Ita in nobilissima Europæ Regna distributa quædam Societatis inchoatæ laus. In Galliis primi Socij collecti: erecta Romæ prima Professorum domus: Collegiis in Lusitaniâ principium datum: Academias habere cœpimus in Hispaniis; felici omine, quoniam hinc potissimum prodituri erant, qui ingenij & eruditionis excellentiâ propagatis sacrarum scientiarum terminis, nostræ ætati ornamento essent, posteris administrationi. Vnde factum, vt nobilissimæ, quibus hoc abundat Regnum, Vniuersitates in sui nos communionem corporis adsciscerent, & ad docendi societatem vocarent. Nec minor virtutis vel opinio, vel in publicum utilitas. Quamobrem Episcopi curarum suarum partem in nos deriuare, ad lustrandas Diœceses sibi socios addere, præpositus fidei rebus Magistratus in honore habere: Rex Philippus cum emendatos alicubi mores, suisque similes vellet, non ab aliis præsentiorum opem sperare. Sic Hispanias facillè peruasimus.

*Gandia
Vniuersitas
prima
Societatis
cura
commissa.*

Non idem in Galliis cursus. sed & aditus difficilior. Vti flumina in mare, vnde ortum habent, non sine ambagibus reuoluuntur, ita inchoata in hoc Regno Societas, non nisi post interuallum, & per varios anfractus, recepta est. Quos sub initium Parisios Ignatius misit, diu pro studiosis magis quam Religiosis habiti sunt. Et, si virtutem excipias, erant illis, quam his similiores. nec habitu, nec contubernio, nec studiorum Magistris differebant. Sola morum innocentia eximios reddebat: conspicua illa quidem, sed vel ideò calumniis exposita. Laborantibus præstò fuit Guilielmus à Prato Claromontanus Antistes: neque causam modò libenter, sed & ipsos in ædes suas liberaliter suscepit. Ibi Collegium formari cœptum, pari & Sociorum & Præfulis gratulatione: huius, quòd domicilium suum in Dei domum conuerti cerneret; illorum, quòd talem & hospitem & fundatorem haberent, cuius non tam recto quam patrocinio protegerentur. Sed vt certa loci possessio esset, desiderabatur vt Societas in Galliæ corpus cooptata ius naturalis ortus obtineret. Hoc, simulque vt ædificare integrum esset, Cardinalis Lotharingus, alterum Religionis in Galliâ columen, ex Rege impetrauit. Sed Senatus auctor factus non est: Sorbona etiam graui nos censurâ perstrinxit. Ita non de habitatione modò, sed & de famâ laboratum. Sed nihil præponderat veritati. euoluit ipsa sese, & in iniquis iudiciis, vti fax in tenebris, ventilata clariùs elucescit. Ne tamen tantorum Doctorum negligi auctoritas videretur; Martinus Olaius respondit, refutauitque scripto, quæ moribus Socij refellebant. Reliqua difficultas in conuentu Poissiacensi per Lainium est sublata. Ibi dum non modò cum hæreticis vehementer, sed etiam cum Catholicis non timide, cumque ipsâ liberius agit Reginâ; per quæ offensionem incursumus timebatur, per ea & sibi conciliauit gratiam, & quæ ad firmandas Ordinis sui res opus erant, impetrauit: seu quòd ita libertatem prudentiâ temperaret, seu quòd nunquam nocuerit suæ, qui Dei causam fideliter promouit. Videbatur tot inter iactationes firmas agere radices Societas debuisset. euulsa tamen est: vt, quid ad communem rem eius opera conferret, Gallia

*Societatis
in Galliam
ingressus
difficilis*

*ab Episcopo
Claromontano
fouetur.*

*eius innocentia
defenditur.*

*in conuen-
tu Poissia-
censi ad-
mittitur.*

*excedere
cogitur.*

*reducitur
ab Henrico
IV.*

*eius in
Societatem
benivolentia.*

*Patres in
Germaniam
missi.*

*heresi ibi
varius locis
oppugnati.*

*In Societatem
fanor
Austriacorum
&
Bavarorum.*

non minus carento disceret, quam fruendo. Restituta suis sedibus ab Henrico IV. post duram hiemem vberius germinare cepit, & velut in fecundiori post otium & cessationem nouali latiores fegetes proferre. Fouit reductam Rex eâ benignitate, quâ reuocauerat. cuius quidem beneficij memoria non nisi cum Societate occidet. Sed parum illi fuit, si sua apud nos memoria exstaret. suum illud magnanimum, & quale fuit in Alexandri pectore, maius mundo cor, in Flexiani Collegij templo tumulari iussit; vt, quantum Societatem cordi haberet, etiam post mortem testaretur.

Germania quò grauius laborauit, hoc studiosius adiuta est. Ignatio nulla regio commendatior. Ex decem, quos in condendâ Societate adiutores habuit, quinque illi impendit, Fabrum, Iaium, Bobadillam, Salmeronem, Lainem; cum non totidem alij (Codurio iam cælis recepto) vniuerso terrarum orbi restarent. Ipse cum Romæ teneretur, quò per se adesset, Germanicum difficillimis temporibus Seminarium molitus est, & sustinuit vel vltra vites. Ita cominus atque eminenti supplicij lata. Qui propius aderant, alterum contra vitæ licentiam, alterum contra hæresim gerebant bellum: vel potius singula oppugnando, vtrumque impetebant. Sunt enim sic inuicem connexa, alterum vt alterius sit radix. Quemadmodum aqua in glaciem durefcit, glacies in aquam soluitur; ita ex vitis oritur hæresis, & in vitia desinit. Cum hac Wormatiæ, Spiræ, Ratisbonæ, Norimbergæ plenâ velut acie, publicis in conuentibus, dimicatum: certâ quidem victoriâ, sed cuius fructum aduersariorum contumacia elisit. Nos tamen non exiguum operæ pretium tulimus, acerrimum in nos illorum odium. Venit mox in partes Petrus Canisius, nouus terror. Quot ille coronas meruit, seu seruatorum ciuium, seu hostium deuictorum? Non alteri per Germaniam Societas, & si hæreticis credas, Religio plus debet. Sic hanc defendit, vt per eum, & quos ab eo Canisianos vocabant, stare dicerent, quò minus inclinatum præcipitansque Regnum Papisticum omnino collabasceret: sic illam illustravit propagauitque, vt imperiti rerum, Iesuitarum auctorem Canisium ferrent. Stare tamen non poterat, & inter grauiissimas Religionis clades incolumem se seruare pusilla Familia, nisi & Antistitum, quorum est isthic cum magnâ potentia coniuncta dignitas, & Catholicorum Principum fauore fulciretur. Sed vti fidelem atque vtilem nauare operam conata est, ita benignos constantesque naeta est fautores. Austriacorum & Bavarorum eò excreuit beneuolentia, vt, nisi magnitudinis pietatisque suæ rationem habuissent, modum excessisse videri possit. quamquam illa, quibus sibi nos obstrinxere, arbitrati sunt optimi Principes, gratulationis potius quam inuidentiæ materiam præbitura. In eam opinionem venerant, vt, cum nobis benefacerent, crederent se de Republicâ bene mereri. Collata nobis auxilia, suis putabant populis impensa. Academiâs tribuebant, vt alibi iacentes, alibi corruptæ hæreticâ prauitate litterarum pristinum statum integritatemque reciperent. Ædificabant magnis sumptibus templa, vt, reddita rebus sacris maiestate, cultum iis debitum pietatemque renouarent. Collegia pro urbium præfidiis habebant.

bebant. neque tutiorem armis, quàm nostrâ vigilantia Religio- nem existimabant. Difficile fuit, vel operum exhibitione tale iudicium, vel beneficentiam gratitudine adæquare. Sperat tamen præstitisse se Societas, vt id magis non potuisse, quàm parum conata esse videatur: gaudetque, quorum armis & fortitudini tot victorias Deus attribuit, eorum se benefactis & munificentia superari.

Haecenus pro arbitrio Prouincias adiuius: in Belgium nos tempestas detulit. Ardente inter Carolum Quintum & Franciscum Valesium bello, cedere iubebantur è Gallis quotquot erant de Cæsaris ditione. Octo de nostris, quippe Hispani, in Belgium migrare. quò aliquando, eodem ex Regno, egestate pressus excurrerat Ignatius, subfidia, quibus ad opem mundo ferendam se pararet, petiturus. Nec iam nullum Sociorum in his Prouinciis erat nomen: præclara Fabri per Germaniam facinora rumor eò detulerat; & vnum celebrans, totum, vt fit, Ordinem commendarat. Præcipua tamen pauperibus, & nisi quòd in regionem omnibus hospitalem venirent, exulibus, in Deo collocanda spes erat. Illo freti, Louanium ad habitandum selegere: tum vt incepta Parisiis studia persequerentur, tum quòd ex præstantibus, quorum erat isthic copia, iuuenibus sperarent fore, non modò vt plures Deo, sed etiam sibi adiungerent nonnullos. Euenit res ex sententia, postquam Colonia Faber adueniens ad sanctitatem quâ omnes, ad eloquentiam quâ Strada eminebat, sapientiam & auctoritatem adiunxit. Sed non vt hominibus aucta est, ita statim domiciliis amplificare se Societas potuit. Obstabat, quòd neque illam Philippus Rex, item vt in alias ditiones suas, in hanc admitteret, neque per patriæ leges reditus permanentes ad stabilienda Collegia necessarios admittere liceret. Has atque alias super alias incidentes difficultates tandem elucata, per magnos labores, ad maiores in Belgico colendo solo tolerandos sibi viam aperuit. Nunc & per Prouincias quæ Regi parent, & per eas quæ sese à reliquis abstraxerunt, diffusa, dat operam, vt his non inuisa, illis accepta, vtrisque sit quàm vtilissima.

In Polonia quoque peregrinata prius est, quàm certis sedibus admissa. Primus eam cum Pontificio Nuntio Li pomanno Salmeron adiit. Sed celeri tantum excursu ostendit sese. Post quadriennium Canisius, cum Camillo Mentuato Satriani Episcopo, cui easdem partes Pontifex delegarat, eò missus, & mansit diutius, & industriæ specimen multifariam dedit. Tandem Cardinalis Hosius, vt labefactam rem Catholicam, quam propè solus sustinebat, etiam aliunde fulciret, Collegium Bransbergæ instituit. Fuit hoc Polonica & Lithuanica Prouinciarum semen: quarum ad progressum Antonius Posseuinus, rebus è Regni & Religionis re præclare gestis, magnum deinde momentum attulit. Sed præcipuum à Regum favore incrementum. Post Sigismundi Augusti tempora, nec nobis nec Ecclesiæ satis æqua, incidimus in Stephanum Bathorem, & Sigismundum III. Fidei Catholica studiosissimos. Hoc illis satis, vt nos amarent. Nec Regiæ beneuolentiæ pœnitere subiectos debuit. Quàm propè aberat vt in exitium rueret nobilissimum hoc Regnum, & contra Scythas ac Turcas inuictum, hæreticis vltro iugulum

Quâ occasione Societas Belgium adierit. De his infra latius Lib. 6.

Poloniam primus adiit Salmeron, dein Canisius.

Reges Polonæ Societati fauunt.

Flo. Remon.
de Hæref.
ortu lib. 4.
cap. 13.

Ioannes
Argenta de
Statu Societ.
in Poloniâ
cap. 14.
Hunga-
riam So-
cietas in-
greditur.

variis
locis multa
patiuntur.

Ioan. Arg.
cap. 13.
de Transil-
vaniâ eij-
citur.

eodem re-
dit.

Anglicana
missionis
initium.

daret? Est qui asserat, contra hæc pestem non aliunde maius quam à Societate præsidium allatum: eius potissimum operâ errorum causam, hoc est ignorantiam, sublatam, redditumque Catholicis ritibus splendor. Quod uti sibi non arrogat, ita impensi studij conscientiam lata, de rerum conuersione immortales diuinæ Misericordiæ grates agit.

Erat & miserrimus Hungariæ status, dum eam ingressi sumus. Creuerunt vsque adeo calamitates, ut propè mitem Turcarum tyrannidem fecerit rabies hæreticorum. Cæsarei exercitus proditi, iugulati fortissimi milites, Hungari ab Hungaris (nefas!) in mancipia barbaris venditi sunt. Quæ quamuis deplorare magis, quam prohibere licuit, quas tamen partes fatalis ille turbo non inuoluit, in iis & se Societas, & pro virili Religionem seruauit. Zagabriæ ut persisteret, Croatarum ardor effecit. Cum Hungarici Status pelli iuberent, malle se extrema pati dixerunt, quam hoc præsidio spoliari. in ciuilibus patriæ rebus cum Hungaris se facere, in iis quæ Religionem spectant, dissentire. Non tantum alibi vel ausa est, vel potuit Catholicorum constantia. Homonnæ, Cassouiæ, aliisque locis agitati, pulsi, spoliati fuimus. Damna nunc reparat Ferdinandus III. Romanorum Imperator; qui uti reliquas à maioribus virtutes, ita hereditarium in nos amorem hausit. Sic Augustissimus eius pater, quas in Bohemiâ subieramus clades, cum fenore pensauit; vel ob hoc nostri amantior, quod communes secum hostes haberemus: statuentibus rebellibus ibi Austriaci nominis esse tutelam, vbi Societas domicilium haberet.

Utinam par in Transilvaniâ spes affulgeat? non minora perpeffi sumus. Per nostrum exitium Moyses Zangkius & Stephanus Bockaius, teterrimæ furia, sibi viam ad dominatum munierunt. Ab hoc Claudiopolitanum Collegium in defectionis præmium ciuibus prædæ datum. Sigismundus Rackofius, qui deinde intrusus est, nec æquitate causæ, nec Archiducis Mathiæ rogatu, nec suorum, quotquot Deo fideles erant, Procerum precibus induci potuit, ut concitata odia non foueret. Sic fructus intercidit, quem per nostros sperauerant Christophorus, Stephanus, Sigismundus, Bathoreus sanguis. post illos, uti heres Transilvaniæ familia, ita pænè omnis reducendæ Religionis via deficit. In spe tamen contra spem Societas nisa rediit, quæ potuit; & turbulentorum ciuium, perinde ut insanientium ægorum, iniurias ferens, curationem non intermisit. Videbatur ad eam rem Albæ Iuliæ velut diuinitus relicta in Collegio nostro cathedra sacræ ædis, sola inter ruderæ & cineres salua: quam postliminio conscendens noster Ecclesiastes fecit, ut in ruinis suis Religio triumpharet. Sed breuis ea respiratio, & citò obnubilanda serenitas fuit. Cedere oportuit non modo furori hæreticorum; sed etiam, inter bella & cædes, Catholicorum timori. Paucorum, quibus nunc commorari illic licet, quam utilis Religioni sit opera, argumento fuit nuper Transilvaniæ Princeps, Bethlemi Gaboris coniux, Marchionis Brandenburgici foror, ad Catholicas partes per eos traducta.

Non tamen nusquam inter hostes durauimus. Ex Angliâ ne Elisabethæ quidem crudelitas nos exclusit. Eam Societati missionem obtulit magis

magis quàm imposuit Gregorius XIII. discriminum quidem & laborum, sed & gloriæ atque vtilitatis plenam. Successum spondebant, cum Pontificis nomen inde à Gregorio Magno Anglis fortunatissimum, tum multorum eam ambientium alacritas. Exarsit in primis Claudius Aquaviua, qui prouinciam animi sui magnitudini parem cernens, non modo vt sine tergiuersatione susciperetur, vehementer institit, sed etiam, vt sibi demandaretur, supplex depoposcit. Valuit hoc, vt deinde vniuerso Ordini cum potestate præfectus, ad eam promouendam curas intenderet, tantò efficacius, quantò in expeditionibus plus confert prudentia & imperium Ducis, quàm promptitudo militis. Delecti sunt P. Robertus Personius, & Edmundus Campianus, ambo à virtute, doctrinâ, prudentiâ instructissimi, & præter communem in proximos amorem, singulari patriæ charitate flagrantes. Quantum in ipso statim ingressu terriculamentorum obiectum! quantum deinde casuum & difficultatum! sed quæ metum incutere poterant, animos dabant. Mors extremum periculi summa votorum erat. Nec frustratus spe Campianus: postquam genti suæ vtilissimus fuisset, ipse quoque optatissimum Martyrij fructum tulit. Personius, dum euasit, infelicior fuit. Aliis deinde ad effundendum pro Christo & patriâ sanguinem non minus animi. Plures idem decus obtinere. Societas suorum sanguine fecundior, per spinas & vepres extulit sese, & inter succidentium manus accreuit. Fuit cum omnino latere oporteret; sed etiam sub niuibus vigent herbæ, & ne frigore adurantur, ipsum frigus obsistit. Maior modo tranquillitas sub Carolo Rege, qui nulli probo aduersus, benignitatis, quâ Angliam beat, nec illos relinquit expertes, qui in tuendâ Religione maiorum, quæ Diuinæ placere norunt, Regiæ Maiestati sperant non displicere.

Difficiliorem Scotiam facit hæreseos contumacia, nuper & in Dominum suum ausæ insurgere. Sed ægrè charitati obsistitur. Degunt & illic, qui vel cum libertatis vitæque dispendio laborant indigenis prodesse. Plures ad se attrahit auitæ Fidei tenax Hibernia: vtque paulatim siluescens amplam laborum materiam, ita Religiosorum non infecunda parens, ipsa sibi colonos sufficit. In vtroque Regno priusquam assidui degeremus, variæ per intervalla missiones institutæ sunt. Præter eos, qui Superiorum iussu iuere; in Hiberniam iam tum à Societatis exordio, Alfonsus Salmeron & Paschasius Broëtus pro Legatis à Paulo III. missi, tamdiu curandæ tutandæque Catholicæ rei nauarunt operam, quamdiu non suum (quod minimè timebant) sed eorum, à quibus reciperentur audirenturque, vitare damnum potuerunt. Pius IV. Nicolaum Goudanum, eadem potestate præditum, in Scotiam, Britanico correptam incendio, proficisci iussit: vt Mariæ Regina, suorum fraudibus ac vi oppressæ, summas inter angustias, & consilium præberet & solatium. Cum postea omnino pessum iret hoc Regnum, fouendis eorum qui in Fide constabant, reliquis, nouam manum Gregorius XIII. destinauit. Quibus in legationibus per media Socij videntes pericula (nusquam enim non ad necem quæsi sunt) gaudebant iis locis suam se Apostolicæ Sedi fidem ac deuotionem probare posse, vbi in viciniâ Rex schismaticus, & digna tali parente filia supremam auctorita-

Vita Pat.
Campiani
cap. 13.

In Angliâ
mittuntur
Personius
& Campianus.

Martyres
Societatis
in Angliâ.

Societas
IESV in
Scotiâ &
Hiberniâ.

Et legatus
à variis
Pontificibus.

toritatem conuellere, & honorem Petri successoribus debitum, sibi per summum nefas non essent veriti arrogare.

A Christianorum terris ad Turcarum Imperium transeamus. Non minimam Europæ partem, prò dolor! hi possident. Græci & Ægæi maris insulis iugum imposuere. Ex Hungariâ & Slauoniâ (olim Illyrico) plus illis quàm Catholicis paret. Plurimi passim Christiani nominis. Vtinam ad restituendam illis libertatem sic alij arma conuertant, vt Societas operam contulit ad seruandam pietatem! non ita in Scruatoris opprobrium repleatur Tartarus; non ita cælo insultetur. Nunc cessantibus Catholicis, ab ipsis (quis credat?) Turcis aduocati sumus. Res sic habet. Quinque-ecclesienses in Hungariâ præsidarij viderant nostros, quos apud se Dynasta Bamffius Absolindux habebat, per aquæ lustralis agniq̃ cerei vsum, plurimis morbis facere medicinam. Rogarant ex sacris his amuletis sibi quædam donari. Nec Mahometana impietas obstitit, quin & ipsis essent salutaria. Vt latius vulgaretur beneficium, Patres accersunt, comitatum addunt; aduonientibus summum honorem habent. Iacebat celebris inter illos Tribunus morbo incognito iam annum æger. Dæmon hominem infederat: sed nec is sacrorum pignorum vim & exorcismos tulit. Sede suâ pulsus est, & quanta sit Catholicis Sacerdotibus potestas, Turcis fateri coactus. Inde illi impensius nos colere, deprædicare, mirari, agendi quæ muneris nostri sunt copiam facere. Nec deerat vbi studium suum & industriam charitas expromeret. Degebant Quinque-ecclesiis, qui se Catholicos dicerent, quæ ciuium, quæ rusticorum, instar centum millium. Vnus omnes curabat Mysta: qui cum vitâ à pessimis non differret, partes suas tantum aberat vt expleret, vt ne nosset quidem. Non minor hæreticorum colluuius, Lutherani, Calvinistæ, Ariani, nulla non pestis se intruserat. Quantus in hac excolendâ siluâ labor! sed & periculum! Sollicitatæ ad prodicionem plebis hæretici rabulæ nos accusarunt, vt rei Catholicæ progressum, quem suis declamationibus retardare non poterant, falsis criminationibus impedirent. Cum pellendi essemus (nam causâ parum probatâ vitam Magistratus donauerat) Bethlem Gabor proscriptioni intercessit. Adeò, quem Deus protegit, nusquam destituitur, & vel inter hostes patronum inuenit. Sedato motu continuata vrbis cultura: eo fructu, vt, cum nostros sui Præsides reuocarent, ciues apud Bassam (sic Proregem vocant) institerint, vt nonnisi reditu promisso commeatum daret. Hæc Quinque-ecclesiensis commorationis origo. Altera Belgradi Hungariæ metropoli est instituta, non minori Christianorum vel desiderio, vel emolumento. Ceteræ per Orientis Imperium sedes locis magis distractæ, nec omnes intra Europam sunt: quia tamen sub Turcis, scriptione coniungam.

in Chio. In insulam Chium, reuerentiæ erga Romanam Sedem etiamnum retinentem, Clemens VIII. nostros miserat. Excepere appulso Chij summo studio, nec minori hæcenus retinere. Sed Christiani sunt. Quid Turcæ? Vbi Patrum mores habuere perspectos, videruntque nullâ suâ vtilitate quæstuque, sed vnâ dumtaxat animarum salute duci; primò incognitam apud suos suspexere charitatem; tum, vt rapax hu-
mani

Turcæ quâ occasione Socios accersunt. Ann. Societ. an. 1614.

Societas Quinque-ecclesiis stabilitur.

Residentia Belgradi,

in Chio.

Ann. Societ. an. 1612.

mani animi est virtus, admiratione in benevolentiam versâ, pænè cum indigenis humanitate certarunt. Cùm periculum à Ianizaris impenderet, tutati sunt: publicè cultum, priuatim obsequia detulerunt. Fuit qui coactis ad se de viâ diuertere, cum plurium millium sibi rem familiarem esse dixisset; Hæc, inquit, Patres, vbi volueritis, vsibus vestris summa deseruiet. Quantâ vitæ integritate, quantâque prudentiâ opus fuit, vt immitia illa pectora conciliarentur! Sed huius rei non obscurius testimonium à Græcis schismaticis datum. Patriarcha Constantinopolites factus in Patrum moribus Catholicæ Religionis sanctitatem splendere, publico laudatos edicto ita suis commendauit Episcopis, vt non modò faceffi negotium vètare; sed etiam, vbi res ferret, auxilium cuperet præstari. Hinc & in vicinas traiciendi insulas oblata opportunitas: Naxenses simul ac tales vsu suo Socios reperere, quales fama descripserat, quasi iis retinendis vincula vellent iniicere, Episcopatum obtulere: ignari Societatem dignitatibus terri magis quàm allici, nostrumque esse, quæ laboriosa sunt, non quæ speciosa, sectari. In Cypro, priusquam Christianis eriperetur, Iulius III. extruendi Collegij facultatem fecerat: non nisi Missionem instituere licuit. Smyrnæ in Ioniâ etiamnum sedem habemus. Sed quis incolumi Turcâ ad Constantinopoleos portas commoruros speraret? per Galliarum Regis Legatos id effectum, vt Peræ, quam urbem sinus non latissimus à Byzantio diuidit, tuti degamus: totum forsitan Orientis Imperium peruasuri, si non magis nescio qui è Catholicis, quàm qui Religione dissident, obstitissent. Certè inter Græcos Patriarcham Constantinopolitanum non fauentem modò, sed & familiarem habuimus: Ierosolymitanus nepotem suum nobis erudiendum tradidit. Apud ceteros sic fuimus in gratiâ, vt, cum quosdam è nostris lues abstulisset, visis multi funeribus illacrymauerint. Quis scit, si non aliquando hæc animorum coniunctio ad Religionis vnitatem tenderet?

*in Naxo,
Ann. Soc.
an. 1612.*

Cypro,

Smyrnæ,

& Constantinopoli.

CAPVT QVINTVM.

Societatis per Europam Missiones.

Percurrimus regiones, in quibus stabilia Societas domicilia, volentibus atque adnitentibus populis, constituit. Restant aliæ, in quas velut in hostile solum excursiones fecit, animarum prædas actura. Quò habitationem non potuit, charitatem extendit. sic solem sentiunt extremæ terræ, nec orbitæ, quam ambit, subiectæ.

Quâ Orientem Europa spectat, extra Prouincias Regi Poloniæ subditas nulla nobis sedes; sed non animosius armati milites, quod illic frequentissimum, quàm Socij vicinâ inuasere. Celeberrima in Moscouiam expeditio fuit Antonio Posseniino duce. Hunc Legati nomine Gregorius XIII. Pontifex Maximus misit, vt magnum Ducem (sic sicut Mosci vocant) cum Rege Poloniæ & Sueciæ sancire fœdus cupientem, conaretur simul ad Ecclesiæ pacem atque amicitiam perducere. Inita cum Rege concordia: mansit cum Ecclesiâ

In Moscouiam Posseniinus legatur à Gregorio XIII. Posseniinus in sua Moscouiâ,

Ec dissen-